

Mr.sci. Šerif Isović
V.d. direktora Porezne uprave Federacije BiH,
Husrefa Redžića 4,
71000 Sarajevo, e-mail: puinfo@fpu.gov.ba

Odnos računovodstvene profesije i porezne administracije

Sažetak

Cilj ovog rada je da ukaže na značaj i uticaj dobre saradnje računovodstvene profesije i porezne uprave u postupku izvršavanja poreznih obaveza. Razvijanje svijesti poreznih obveznika o zakonitom obračunu i plaćanju javnih prihoda je ključno pitanje za svaku državu, a u tome pored poreznog organa poseban značaj ima i računovodstvena profesija. Danas je gotovo nezamisliv bilo koji poslovni proces bez adekvatne povezanosti sa računovodstvenom profesijom i ona je u ovom vremenu više nego ikada do sada u službi javnog interesa koji se primarno temelji na potrebi zakonitog i fer izvještavanja o poslovanju poslovnih subjekata. Računovodstvena profesija treba da ima značajnu ulogu u suzbijanju svih vrsta poreznih prevara, utaja i svih ostalih oblika nezakonitosti. To treba da se postiže i kroz preventivno djelovanje, tj. da računovođe svojim savjetima i uputama odvrću od prevara i izbjegavanja plaćanja javnih prihoda. Računovodstvena profesija treba biti utemeljena na principima zakonitosti, profesionalizma i etičnosti, jer svako drugačije shvatanje i postupanje vodi ka udaljavanju računovodstvene profesije od zakonitosti.

Poreznoj upravi su neophodni dostatni računovodstveno-finansijski dokazi da bi mogla izvući razumne zaključke na kojima će zasnivati svoje mišljenje o tome da li su porezne obaveze obračunate plaćene i prijavljene u skladu sa važećim propisima.

Saradnja između porezne uprave, poreznih obveznika i računovodstvene profesije treba da predstavlja uspostavljanje partnerskih odnosa i težnju ka ostvarivanju zajedničkog cilja – zakonite naplate javnih prihoda. Ta saradnja se prioritetno treba zasnivati na pravilnom razumijevanju, postavljanju i izvršavanju međusobnih prava, obaveza i izgradnji partnerskih odnosa, a izlazni rezultati ovih odnosa su mjerljivi i iskazat će se kroz rezultate naplate javnih prihoda.

Ključne riječi: računovodstvena profesija, porezni obveznici, saradnja, Porezna uprava Federacije BiH

JEL klasifikacija: M40, M41 i H20

Uvod

Porezne aktivnosti, po svojoj strukturi su veoma složene i sastoje se od većeg broja učesnika. Osnovni učesnici u poreznim procesima i aktivnostima su: zakonodavci, lica koja pišu zakone, porezni obveznici, porezne institucije - uprave, računovođe, revizori i drugi subjekti. U cilju trasiranja i ostvarivanja društvenog cilja, optimalne i zakonite naplate javnih prihoda, koncept saradnje i sinergije treba da bude zajednička aktivnost svih učesnika u poreznom procesu. Važan katalizator učesnika u poreznom procesu imaju računovodstvene informacije. Računovodstvo svojim djelovanjem u svakom preduzeću treba da omogućiti realni prikaz stvarnog finansijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova prema stvarnim i realnim vrijednostima imovine, obaveza i kapitala, na osnovu kojih bi razni korisnici finansijskih izvještaja mogli koristiti pri donošenju ekonomskih odluka. Odgovornost računovođe nije isključivo u tome da se zadovolje potrebe pojedinačnog poslodavca, nego da djeluje u javnom interesu i postupa u skladu s važećim propisima i Kodeksom etike za profesionalne računovođe. Saradnja između porezne administracije i računovodstvene profesije i međusobna očekivanja treba da se zasnivaju na njihovim nadležnostima i zadacima koji su regulisani važećim propisima, razvijanjem uzajamne saradnje, transparentnog i

partnerskog odnosa zasnovanog na pozitivnim propisima. Najbolji put za saradnju je da svako svoje poslove i aktivnosti koje izvršava uradi zakonito, blagovremeno i profesionalno.

1. Računovodstvena profesija i njen značaj u društvu

Računovodstvena profesija svuda u svijetu zauzima centralnu ulogu u društvu. Bez postojanja ove profesije nemoguće je funkcionisanje bilo koje ekonomske zajednice. Računovodstvo se koristi u svim poslovnim segmentima te je bez njega nezamislivo uspješno poslovanje. Korijeni ove profesije se javljaju još u 19 vijeku. Postoji veliki broj definicija računovodstva, a jedna od njih je da je računovodstvo sistematsko prikupljanje, razvoj i analiza informacija o finansijskom stanju jedne organizacije. Prema *Puškarović* (2015), najčešće susretana definicija računovodstva u udžbeničkoj literaturi, ali i u profesionalnim okvirima je ona koju je dao Američki institut ovlaštenih javnih računovođa, koja računovodstvo definiše kao: „*umjetnost zapisivanja, klasifikovanja, i sažimanja na značajan način i u novčanom izrazu, poslova i događaja koji su, dijelom bar, finansijskog karaktera, i interpretiranja njihovih rezultata*“. Ova institucija nešto kasnije daje i jednu napredniju definiciju računovodstva. Računovodstvo je po ovoj definiciji: „*proces identifikovanja, mjerenja, i saopštavanja ekonomskih informacija za omogućavanje na informacijama zasnovanih rasuđivanja i odluka od strane korisnika informacija*“, (*American Accounting Association*, (1966).

Kao i računovodstvo i sama računovodstvena profesija je izložena konstantnim promjenama usljed globalizacije i razvoja društva, tako da je njen cilj da se konstantno osavremenjuje i mijenja. Računovodstvo je plemenita profesija za koju je potreban visok nivo profesionalizma (*Akenborg, Tenison, 2014*). To je jedna od temeljnih profesija u svakom društvu i vrlo je važno da ona bude educirana i organizovana na kvalitetan način (*Žager i Dečman, 2015, 269*). Ova profesija je podložna kontinuiranom usavršavanju iz specijaliziranih područja te je prisutna i u javnom i u privatnom sektoru (*Dražić- Lutilsky i sur., 2010*). Nju čini različitom od ostalih profesija činjenica prihvatanja odgovornosti i njezinog djelovanja u javnom interesu. Cilj računovodstvene profesije je ispunjen ako su zadovoljena četiri uslova: pravovaljanost informacija, kvalitet pruženih usluga, profesionalizam i povjerenje. *Vidaković* (2002) navodi da su računovodstvo i revizija produkt ekonomskog i ukupnog društvenog sistema u kojem je ključna uloga države u regulisanju ove oblasti.

Računovodstvena profesija je izuzetno važna, jer se sve finansijske informacije korisnicima informacija obezbjeđuju iz računovodstvenog procesa, i one su ključne za poslovne odluke poreznih obveznika, investitora, kreditora ali i za porezne institucije. Tačne računovodstvene informacije su rezultat kvalitetnih finansijskih informacija i izvještaja, a pouzdanost u njihov kvalitet je od velikog značaja za porezne uprave i kvalitetno vođenje porezne politike jedne zemlje. Računovodstvena profesija treba biti etična i u funkciji javnog interesa, poreznog procesa, poreznih obveznika i poreznih uprava. Moralni odgoj, poznavanje etike, osobni i poslovni moral kojima se mora voditi u svom djelovanju u ophođenju s drugima, okolinom i društvom u cjelini, čini od profesionalnog računovođe ne samo obrazovanog stručnjaka, već kompletnu humanu osobu., koja uistinu posjeduje smisao i značaj pojma osobnosti (*Janković i Vlašić, 2010, 85*). Ova profesija zajedno sa poreznim upravama treba da uspostavi sinergijske odnose koji su neophodni za efikasnu i efektivnu naplatu javnih prihoda koji će obezbijediti koristi za zajednicu i čitavo društvo. Samo stručni i moralni uposlenici računovodstvene profesije, poreznih uprava i porezni obveznici su temelj i garancija optimalne naplate, odnosno poboljšanja i stabilnosti naplate javnih prihoda, koja je uslov napretka modernog društva.

1.1. Računovodstvena profesija i etika u funkciji razvoja porezne svijesti (s fokusom na Federaciju BiH)

U svakom društvu i zajednici, razvijanje svijesti poreznih obveznika o zakonitom obračunu i plaćanju javnih prihoda je izuzetno važno pitanje. U tome poseban značaj ima i računovodstvena profesija, koja kroz svoje etično ponašanje treba pozitivno da djeluje na postupanja i svijest poreznih obveznika i društva uopće. Računovodstvenoj profesiji pripada vrlo važan etički zadatak u interaktivnim odnosima poreznih obveznika i porezne administracije. Ona je važna za uspostavu i razvoj saradnje svih učesnika u poreznom sistemu. Danas je gotovo nezamislivo bilo koji poslovni proces bez adekvatne povezanosti sa računovodstvenom profesijom i ona je danas više nego ikad u službi javnog interesa. Njen javni interes primarno se temelji na potrebi zakonitog i fer izvještavanja o poslovanju poslovnih subjekata. Računovođe su danas profesionalci od kojih se u radu zahtijeva visok nivo profesionalnosti i etičnosti, utemeljen na znanju, kompetencijama i iskustvu.

Računovodstvena etika po svojoj definiciji obuhvata skup opće prihvaćenih moralnih normi koji se temelje na etičkim vrijednostima koje su nužne da se primjenjuju pri sastavljanju i prezentiranju finansijskih informacija vezanih za neku instituciju i preduzeće. Osnovni principi etike profesionalnih računovođa i revizora su: objektivnost, integritet, profesionalna osposobljenost, povjeljivosti i profesionalno ponašanje (*Malinić, 2011*).

Računovodstvena profesija je danas organizovana kroz različite asocijacije i udruženja. U svijetu su to: Međunarodna federacija računovođa (IFAC), Europska federacija računovođa (FEE), Europsko udruženje računovođa (EAA), Američki institut ovlaštenih javnih računovođa (AICPA), Odbor za finansijsko - računovodstvene standarde (US GAAP) i dr. U Bosni i Hercegovini to su: Komisija za računovodstvo i reviziju BiH, Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika Federacije Bosne i Hercegovine (SRRiF-FBiH), Udruženje računovođa i revizora Federacije BiH (URR FBiH); Udruženje računovođa, revizora, poreznih savjetnika i finansijskih djelatnika BiH (JAFIS), Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika RS (SRR-RS).

Profesionalno ponašanje računovođa regulisano je Kodeksom etike za profesionalne računovođe. IFAC je donio međunarodni kodeks s mišlju da on bude temelj za izradu nacionalnih kodeksa s detaljnim pravilima, uputama i standardima ponašanja. Danas je na snazi Kodeks etike za profesionalne računovođe (izdanje iz 2015. godine). U ovom izdanju su se desile određene promjene, koje su stupile na snagu od 15. 04. 2016. godine, osim promjena u odjeljku 290, koje su stupile na snagu za revizije i finansijske izvještaje za periode koji su počeli na dan ili poslije 15. 04. 2016. godine. Kodeks je uređen tako da se odnosi na sve profesionalne računovođe, neovisno jesu li u javnoj djelatnosti, industriji, komercijali, javnom sektoru ili obrazovanju. Profesionalni računovođa je prema ovom kodeksu svako ko obavlja poslove revizije, računovodstva, poreza, i sličnih konsultacija. Pored IFAC-a druga najpoznatija organizacija kao tvorac etičkih kodeksa za profesionalne računovođe je AICPA. BiH je kroz svoje saveze članica IFAC-a i kroz to članstvo promiče se misija IFAC-a odnosno služenje javnom interesu kroz jačanja svjetske računovodstvene profesije i pridonosjenje razvoju jakih međunarodnih ekonomija uspostavljanjem i promoviranjem privrženosti visoko kvalitetnim profesionalnim standardima, potpomaganju međunarodnog ujednačavanja takvih standarda i iznošenjem problematike koja je u javnom interesu gdje je profesionalna stručnost najrelevantnija. IFAC se danas sastoji od 175 članova saveza u više od 130 zemalja i jurisdikcija, što predstavlja skoro 3 miliona računovođa u javnoj praksi, obrazovanju, državnoj službi, industriji i trgovini.

Kad je u pitanju BiH, bitno je istaknuti da su na stanje i kvalitet računovodstvene profesije od velikog uticaja kompleksni društveno-ekonomski odnosi, post-ratno stanje u društvu i politički odnosi unutar BiH društva. Zbog kompleksnosti poreznog sistema i države BiH u ovom istraživanju pažnja će se posvetiti samo jednom dijelu, a to je Federacija BiH, sa posebnim naglaskom na Poreznu upravu Federacije BiH, koja je nadležna za primjenu poreznih propisa na entitetu Federacije, kao jednom dijelu države BiH. SRRiF-FBiH je nevladino, neprofitno, strukovno udruženje certificiranih računovodstvenih tehničara, certificiranih računovođa, ovlaštenih revizora kao i ostalih knjigovodstvenih, računovodstvenih, revizijskih, finansijskih radnika i drugih srodnih

zanimanja u Federaciji i Bosni i Hercegovini. Uloga SRRiF-FBiH je definisana njegovim Statutom (*Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika Federacije Bosne i Hercegovine, 2017*), prema kojem on djeluje u funkciji:

- razvoja računovodstvene, revizijske, finansijske struke i ostalih srodnih struka,
- promoviranja, te održavanja najviših standarda profesionalne kompetencije,
- osiguranja kvalitetnih usluga za profesionalno osposobljavanje i usavršavanje svojih članova u smislu potrebnih kvalifikacija, stručne obuke, certificiranja i licenciranja, te obavljanja drugih poslova i aktivnosti iz djelokruga profesionalnog računovodstvenog tijela.

Statut SRRiF-FBiH je propisao osnovne zadatke a to su:

- da radi na prevodu, objavi i podizanju svijesti o važnosti implementacije standarda kao i svih pratećih uputa, objašnjenja i smjernica Međunarodne federacije računovođa i Odbora za međunarodne računovodstvene standarde i drugih nadležnih tijela,
- da osigurava stručne obuke, testiranja i certificiranja svojih članova, kao i licenciranja, saglasno standardima i smjernicama nadležnih međunarodnih organizacija i tijela u ovoj oblasti,
- da djeluje u pravcu osiguravanja kontinuiranog profesionalnog razvoja profesionalnih računovođa i
- da provodi ostale aktivnosti i nadležnosti profesionalnog računovodstvenog tijela.

U skladu sa Temeljnim načelima Kodeksa etike za profesionalne računovođe (*IFAC, 2015*), koji je na snazi i primjenjuje se i na području Federacije BiH, računovođa treba da postupa u skladu sa sljedećim osnovnim načelima:

- a) *Poštenje* – biti iskren i pošten u svim profesionalnim i poslovnim odnosima. Načelo poštenja nameće obavezu računovođama da budu iskreni i poštenu u svim profesionalnim i poslovnim odnosima. Profesionalni računovođa neće svjesno biti povezan s izvještajima, podnescima, komuniciranjima ili drugim informacijama gdje vjeruje da informacije: sadrže značajno pogrešan navod ili navod koji dovodi u zabludu, sadrže nemarno sročene izjave ili informacije ili izostavljaju ili iskrivljuju informacije koje bi trebale biti uključene, gdje bi takvo ispuštanje ili iskrivljavanje dovelo do stvaranja zablude.
- b) *Objektivnost* – ne dopustiti da pristrasnost, sukob interesa ili neprimjeren uticaj drugih nadvlada njegove profesionalne ili poslovne procjene. Načelo objektivnosti nameće obavezu svim profesionalnim računovođama da ne kompromitiraju svoje profesionalne ili poslovne procjene zbog pristrasnosti, sukoba interesa ili neprimjerenog uticaja drugih. Profesionalni računovođa neće obaviti profesionalnu aktivnost ili uslugu ako okolnost ili odnos stvari predrasudu ili neprimjerenom utiče na profesionalnu prosudbu računovođe u vezi s tom uslugom.
- c) *Profesionalna kompetentnost i dužna pažnja* – održavati profesionalna znanja i vještine na nivou potrebnom da osigura da će klijent ili poslodavac primiti kompetentnu profesionalnu uslugu temeljenu na savremenim dostignućima prakse, zakonodavstva i tehnikama, te djelovati marljivo i u skladu sa stručnim i profesionalnim standardima koji se mogu primijeniti.
- d) *Povjerljivost* – poštivati povjerljivost informacija stečenih temeljem profesionalnih i poslovnih odnosa, te stoga ne objavljivati bilo koju takvu informaciju trećim osobama bez posebnog i odgovarajućeg odobrenja, osim ako nema zakonskog ili profesionalnog prava ili obaveze da se objavi, niti koristiti informacije za ličnu korist profesionalnog računovođe ili trećih stranaka. Načelo povjerljivosti nameće obavezu svim računovođama da se suzdrže od: objavljivanja izvan revizorskog društva ili poslodavčeve organizacije povjerljivih informacija stečenih temeljem profesionalnih i poslovnih odnosa bez odgovarajućeg i konkretnog odobrenja ili ako ne postoji zakonsko ili profesionalno pravo ili dužnost objavljivanja i korištenja povjerljivih informacija stečenih temeljem profesionalnih i poslovnih odnosa za njihove osobne koristi ili koristi trećih stranaka.
- e) *Profesionalno ponašanje* – postupati u skladu s relevantnim zakonima i regulativama, te izbjeći svaku radnju koja diskreditira profesiju. Načelo profesionalnog ponašanja nameće obavezu svim

profesionalnim računovođama da postupaju u skladu sa relevantnim zakonima i podzakonskim aktima, te izbjegavaju svako djelovanje za koje profesionalni računovođa zna ili bi trebao znati da narušava ugled profesije.

Iako su naprijed navedena načela namijenjena računovođama, ona predstavljaju univerzalne i opće vrijednosti koje u svom radu mogu i trebaju u najvećoj mjeri da konzumiraju i drugi učesnici u poreznom sistemu, a naročito uposlenici u poreznim upravama.

2. Porezna uprave Federacije Bosne i Hercegovine – uloga i zadaci

Porezna uprava Federacije BiH (Porezna uprava) je federalna uprava u sastavu Federalnog ministarstva finansija, čiji je osnovni zadatak primjena i nadzor nad primjenom poreznih propisa i propisa o naplati doprinosa. Porezna uprava je jedna od četiri porezne administracije u BiH. Pored Porezne uprave Federacije BiH u BiH postoje i Uprava za indirektno oporezivanje BiH, Porezna uprava Republike Srpske i Porezna uprava Brčko Distrikta. Rezultat ovakvog uređena porezne politike BiH proizlazi iz Ustava BiH.

Nadležnost Porezne uprave regulisana je Zakonom o Poreznoj upravi Federacije BiH. Strateškim planom Porezne uprave definisana je njena misija, vizija i osnovne vrijednosti. Misija Porezne uprave je prikupljanje - naplata javnih prihoda pravilnom primjenom poreznih zakona uz što bolju saradnju sa poreznim obveznicima i što manje troškove, u cilju većeg društvenog blagostanja. U okviru vizije, Porezna uprava ima za cilj da bude moderno opremljen porezni organ koji je visoko profesionalan, efikasan, ekonomičan i dinamičan, sa zadovoljnim, educiranim, sposobnim i ambicioznim uposlenicima, poštovana od poreznih obveznika - građana, poduzetnika, udruženja i nevladinih organizacija, te viših organa izvršne i zakonodavne vlasti. Vrijednosti Porezne uprave su principi na kojima se temelje sadašnje i buduće aktivnosti u cilju ispunjenja misije i ostvarenja vizije. Principi se kontinuirano provode od strane svih uposlenika.

Temeljne vrijednosti Porezne uprave su (*Porezna uprava Federacije BiH, 2014*):

- dosljedna i obostrana primjena zakonskih propisa od strane poreznih obveznika i Porezne uprave Federacije BiH,
- uzajamno poštovanje i povjerenje između Porezne uprave Federacije BiH i poreznih obveznika,
- efikasnost i efektivnost u radu i naplati javnih prihoda,
- profesionalnost, nepristrasnost i poštivanje etičkog kodeksa uposlenika radi zaštite interesa institucije i zajedničkih vrijednosti.

Prema trenutno važećoj strategiji rada osnovni ciljevi ove porezne administracije su da ona bude pravedna, racionalna i efikasna uprava, što između ostalog podrazumijeva:

- potpunu primjenu važećih zakona i propisa u postupku tačnog utvrđivanja i naplate poreznih obaveza,
- težnju ka potpunom i blagovremenom izvršenju svih obaveza koje se javljaju na putu naplate javnih prihoda za koje je nadležna,
- poštivanje svih prava poreznih obveznika uz jednak tretman i postupanje prema svima, tj. da nema privilegovanih poreznih obveznika,
- kontinuiranu težnju ka poboljšanju nivoa kvaliteta usluga i servisa poreznim obveznicima koji će im omogućiti lakše poslovanje i što jednostavnije i jeftinije izmirenje svojih poreznih obaveza,
- uspostavljanje jasne i transparentne komunikacije sa poreznim obveznicima, svim vladinim i nevladinim institucijama, medijima i širom javnosti,
- razvoj materijalnih, kadrovskih i finansijskih kapaciteta i uvjeta za blagovremeno izvršenje svih zadataka zbog kojih je osnovana,

- uspostavu i očuvanje sistema u kojem svi zaposlenici imaju status isključivo prema znanju, radu, rezultatima rada, moralnom kodeksu ponašanja, da nema privilegovanih,
- jačanje reputacije i ugleda kroz razvoj stručnosti i profesionalnosti i funkcionisanje u skladu sa zakonom.

Porezna uprava je nadležna za izvršavanje aktivnosti iz oblasti svih vrsta federalnih, kantonalnih, gradskih i općinskih poreza i doprinosa, taksi, posebnih naknada, članarina turističkih zajednica, članarina obrtničkih komora i novčanih kazni za porezne prekršaje.

Djelokrug rada Porezne uprave Federacije BiH određen je Zakonom o Poreznoj upravi Federacije BiH (*Službene novine Federacije BiH, 2002*), a to je:

- registracija i identifikacija poreznih obveznika,
- vođenje porezne evidencije i poreznog knjigovodstva,
- prijem i kontrola poreznih prijava, evidentiranje poreznih obaveza u poreznom knjigovodstvu, naplata i povrat poreznih obaveza,
- utvrđivanje pravovremenosti, zakonitosti i pravilnosti podnesenih poreznih prijava,
- naplata poreznog duga redovnim i prinudnim putem,
- provođenje inspekcijskog nadzora,
- upravljanje Jedinostvenim sistemom registracije, kontrole i naplate doprinosa, sistemom fiskalizacije i sistemom igara na sreću,
- razvijanje servisa poreznim obveznicima, informisanje i edukacija poreznih obveznika,
- saradnja sa poreznim organima i drugim vladinim institucijama u Federaciji i Bosni i Hercegovini, kao i saradnja sa međunarodnim institucijama i organizacijama,
- drugi zadaci u skladu sa propisima.

U postupku obavljanja svojih zadataka Porezna uprava i njeni zaposlenici, u okviru svojih ovlaštenja, imaju obavezu i pravo da se strogo pridržavaju svih zakona Federacije. Da bi izvršila ovu zadaću ovaj organ nastoji da kontinuirano unapređuje svoje znanje o poreznim obavezama, da stalno teži i obezbjeđuje pretpostavke za konstantno unapređenje i ujednačavanje kvaliteta usluga u cijeloj Poreznoj upravi i na taj način omogući obveznicima odgovarajuću podršku i usluge koje će im pomoći da razumiju i predvide svoje porezne obaveze i smanje greške (*Isović, 2017*). Jedan od osnovnih ciljeva Porezne uprave je edukacija i usavršavanje uposlenika koji će raditi u ovoj upravi, jer samo educirani, sposobni i moralni uposlenici mogu adekvatno odgovoriti na sve izazove.

Porezna uprava, unatoč velikim finansijskim i materijalnim ograničenjima i nedostatku poreznih službenika, ulaže velike napore da efikasno i racionalno izvrši svoje obaveze i zalaže se da postane pravedna, racionalna i efikasna uprava, za izgradnju pravednog, jasnog i stabilnog poreznog sistema koji će odgovoriti potrebama razvoja zemlje.

2.1. Saradnja Porezne uprave Federacije BiH i poreznih obveznika

Saradnja između Porezne uprave i poreznih obveznika predstavlja uspostavljanje partnerskih odnosa u težnji ka ostvarivanju zajedničkog cilja. Saradnja treba da se zasniva na pravilnom razumijevanju, postavljanju i izvršavanju međusobnih prava, obaveza i izgradnji partnerskih odnosa. Porezna uprava i porezni obveznici u okviru zajedničkog rada, kroz opće djelovanje na efikasnoj i racionalnoj provedbi poreznog zakonodavstva, moraju shvatiti, razumjeti i prihvatiti međusobna prava i obaveze. U okviru međusobnih prava i obaveza, zasnovanih na zakonu, radi lakše komunikacije, važno je razumjeti šta se od koga očekuje, kako bi u međusobnim odnosima saradnja procesno mogla sistemski funkcionisati, na obostrano zadovoljstvo i na ispunjenju zajedničkog cilja - zakonite naplate javnih prihoda.

Kako bi Porezna uprava izvršila svoje obaveze efikasno, racionalno i nepristrasno, neophodno je da Porezna uprava i porezni obveznici znaju i prakticiraju sva međusobna prava i obaveze i da se uspostavi i razvija odnos međusobnog povjerenja i uvažavanja. Ovi odnosi treba da budu transparentni, otvoreni, profesionalni i kao takvi će biti učinkoviti i omogućiti poreznim

obveznicima da lakše i jednostavnije ispunjavaju svoje porezne obaveze, a Poreznoj upravi da bude racionalnija i efikasnija u naplati javnih prihoda. Uprava na sve načine treba pomagati obveznike koji pokazuju da žele da izvršavaju svoje porezne obaveze, a iskazati odlučnost za preduzimanje svih mjera prema onima koji svoje obaveze žele izbjeći i usmjeriti ih na zakonito postupanje. Uspostavljanje komunikacije između poreznih obveznika i Porezne uprave treba da se zasniva na međusobnom razumijevanju u cilju ostvarenja zajedničkog cilja - zakonitog plaćanja javnih prihoda.

Prava poreznih obveznika određena su *Zakonom o Poreznoj upravi Federacije BiH, Etičkim kodeksom državnih službenika na području Federacije BiH i drugim važećim propisima iz djelokruga rada ove institucije*. Prema navedenom, porezni obveznici mogu i trebaju očekivati da će Porezna uprava:

- primijeniti zakone potpuno i dosljedno, uz poštivanje principa nediskriminacije po bilo kojem osnovu i bez neprimjerenog uticaja;
- naplatiti samo iznos poreza, odnosno javnog prihoda koji su obveznici dužni platiti u skladu sa zakonom (ni marku više, ali ni marku manje);
- se odnositi sa dužnom pažnjom, smatrati ih poštenima uz pretpostavku da porezni obveznici govore istinu, osim ako postoji pouzdan razlog da se smatra suprotno;
- u skladu sa zakonom dati potpune i tačne informacije koje će im omogućiti da ostvare i realizuju svoje porezne obaveze i izbjegnju eventualne greške u obračunu i plaćanju poreza;
- njeni zaposlenici tokom inspekcijskog nadzora i utvrđivanja obaveza omogućiti obveznicima pojašnjenje svih činjenica bitnih za obračun i uplatu poreza;
- poštivati pravo poreznih obveznika na podnošenje: prigovora, žalbi i tužbi na rješenja o utvrđenim obavezama i da će njihovi akti i dokazi biti uzeti u obzir i biti pažljivo razmotreni i obrazloženi i da će ispraviti eventualne greške u svojim aktima.
- čuvati podatke i informacije koje predstavljaju poreznu tajnu, da neće bez saglasnosti obveznika davati ove podatke drugim licima, osim u slučajevima kada je propisano zakonom;
- priznati pravo na povrat i donijeti rješenje o više ili pogrešno uplaćenom porezu;
- u slučaju kašnjenja s plaćanjem, obračunati i naplatiti kamatu u skladu sa zakonom;
- omogućiti poreznim obveznicima da dobiju adekvatnu uslugu, stupe u kontakt sa poreznim službenicima u vezi sa svojim predmetima i svaki zahtjev za pomoć riješiti blagovremeno i u potpunosti;
- poduzeti sve mjere kako bi spriječila izbjegavanje plaćanja poreza, doprinosa i svih drugih javnih prihoda i primijeniti sve zakonom propisane mjere i sankcije;
- konstantno unapređivati svoje znanje o poreznim obavezama kako bi bila u mogućnosti dati odgovarajuću podršku i pružiti obveznicima usluge kojima će im pomoći da razumiju i predvide svoje porezne obaveze i smanje greške.

Iz istih pravnih propisa koja određuju prava poreznih obveznika definisana su očekivanja i prava Porezne uprave. Kao što porezni obveznici imaju svoja očekivanja, tako i Porezna uprava od poreznih obveznika očekuje da:

- postupaju po poreznim zakonima i u propisanim rokovima izvršavaju svoje porezne obaveze;
- istinito i tačno prikazuju podatke u poreznim prijavama i porezne prijave dostavljaju u skladu sa propisanim rokovima;
- neće svjesno i namjerno izbjegavati propise o oporezivanju i da će blagovremeno tražiti savjete o obavezi i načinu izvršenja poreznih obaveza;
- vode knjige i evidencije na način utvrđen važećim propisima i da osiguraju vođenje i čuvanje knjiga, evidencija i dokumentacije u rokovima propisanim važećim zakonima, a najmanje na period od pet godina od dana dospijea porezne prijave za porez na koji se odnose te knjige i evidencije;

- razumiju i prihvate pravo i obavezu Porezne uprave da provodi porezni nadzor, i da neće nastojati neprimjereno uticati na kontrolu, obračun i uplatu javnih prihoda i drugih aktivnosti koje provodi;
- u cilju brzog i efikasnog provođenja inspekcijskog nadzora i poreznih procedura nadzora da sarađuju, da su iskreni u komunikaciji i da će na zahtjev nanih ovlaštenih uposlenika dati: poslovne knjige, poslovnu i drugu dokumentaciju, tačne i potpune informacije od značaja za utvrđivanje poreznih obaveza;
- poštuju nepristranost i neovisnost ove uprave, da budu otvoreni, iskreni i kooperativni u svim stvarima koje su bitne za utvrđivanje njihovih poreznih obaveza i ostvarivanje ciljeva i uloge Porezne uprave;
- blagovremeno i u zakonom propisanim rokovima obavijeste Poreznu upravu kada dođe do promjena koje su značajne za njihov porezni status i Poreznu upravu;
- pročitaju informacije, saopćenja i poruke koje im upućuje Uprava, bilo da je to obveznicima upućeno lično ili putem općih saopćenja, preko web stranice Uprave ili nekog dugog vida komunikacije.

2.2. Rezultati rada Porezne uprave Federacije BiH i buduća očekivanja

Porezna uprava u svom radu kontinuirano bilježi uzlazne rezultate u naplati direktnih javnih prihoda. Tako su u 2016. godini, porezni obveznici uplatili oko 4,5 milijardi KM javnih prihoda, što je u odnosu na 2015. godinu predstavljalo veću naplatu za 350 miliona KM ili iskazano u procentima, više za 8,51%. Pozitivan trend naplate prihoda ostvaren je i u prvih deset mjeseci 2017. godine. Naime, u periodu januar - oktobar 2017. godine, naplaćeni su javni prihodi za koje je nadležna Porezna uprava u iznosu od 3.977.813.673 KM i u odnosu na isti period prošle godine veći su za 9,61%, odnosno za 348.769.099 KM. Ovi rezultati su posljedica sistemskog rada, razvoja i primjene principa profesionalnosti i zakonitosti u svakodnevnom radu uposlenika ove uprave, podizanja discipline i ukupne svijesti poreznih obveznika i građana o njihovoj obavezi da prijave i plate porez.

Pored pozitivnih rezultata u naplati javnih prihoda, u proteklom periodu je zabilježen pozitivan trend i u drugim segmentima rada Porezne uprave što sve predstavlja napredak ka stvaranju modernog, efikasnog i ekonomičnog sistema porezne administracije, unapređenje efikasnosti i efektivnosti svih poslovnih procesa, podizanje kvalitete usluga i smanjenja troškova ispunjenja poreznih obaveza. Porezna uprava je snažno orjentisana da bude što bolji servis poreznim obveznicima i da gradi transparentne odnose zasnovane na važećim zakonima. Na tom putu je okrenuta u pravcu traženja novih i boljih rješenja koje vode ka progresu i stabilnosti. Etički principi ponašanje njenih uposlenika su temeljni principi i obrazac ponašanja.

Porezna uprava ima otvoren poziv poreznim obveznicima da budu njen partner, jer Porezna uprava iskreno želi biti partner svim poreznim obveznicima koji legalno posluju, a izricanje novčanih kazni predstavlja, isključivo, sredstvo kojim se nastoji postići puna primjena poreznih zakona. Porezna uprava koristi svaku priliku da se javno zahvali svim poreznim obveznicima koji uredno izvršavaju svoje porezne obaveze i poziva sve porezne obveznike da posluju legalno, da svoj novac koriste za unapređenje poslovanja, investicije, razvoj, za isplatu plaća uposlenima, a ne da teško zarađeni novac troše na plaćanje kazni i kamata. Porezna uprava poziva obveznike da svoje obaveze izvršavaju blagovremeno, da ih dobrovoljno prijavljuju i plaćaju, da prijave svakog radnika, odnosno da posluju u skladu sa poreznim i drugim važećim propisima, jer je to najbolji i najsigurniji način poslovanja.

Principi zakonitosti, profesionalnosti, etičnosti, povjerenja, poštivanja i razumijevanja između Porezne uprave i poreznih obveznika su temelj za ispunjenje međusobnih očekivanja i saradnje, a izlazni rezultati ovih principa su mjerljivi i predstavljat će rezultate u naplati javnih prihoda (*Isović,*

2017a). U poštivanju ovih principa važu ulogu ima računovodstvena profesija koja će zajedno sa poreznom administracijom da potiče porezne obveznike da svoje poslovanje usklade sa zakonom.

3. Računovodstvena profesija i Porezna uprava Federacije BiH – stanje i perspektive

Računovođe su u pravilu i porezni obveznici, pa sve što je naprijed rečeno za odnose između poreznih obveznika i porezneuprave uglavnom se odnosi i na računovođe. Računovodstvena profesija je potrebna svim učesnicima u razmjeni računovodstvenih i poslovnih informacija koje su uspostavljene na principima profesionalizma i zakonitosti. Uloga računovodstvene profesije, zasnovane na temeljima profesionalnosti i etičnosti je važna za efikasno i efektivno funkcionisanje poreznog sistema.

Porezni postupci treba da se zasnivaju na preciznim i provjerljivim transakcijama. Zakonom o računovodstvu i reviziji u FBiH (*Službene novine Federacije BiH, 2019*) je propisano da sadržaj knjigovodstvene isprave mora nedvojbeno i vjerodostojno pokazivati vrstu i obim nastale promjene, karakter poslovne promjene, tehnička obilježja s mogućnošću pravovremenog nadzora i da se vjerodostojnom ispravom smatra ona knjigovodstvena isprava na osnovu koje može treće lice, koje nije sudjelovalo u poslovnom događaju, nedvojbeno i bez ikakvih sumnji utvrditi prirodu i obim poslovnog događaja. Računovodstvena profesija treba i mora biti utemeljena na principima zakonitosti, profesionalizma i etičnosti, jer svako drugačije shvatanje i postupanje značilo bi udaljšavanje računovodstvene profesije od zakonitosti i realnosti. Poreznoj upravi su potrebni dostatni mjerodavni i kompetentni računovodstveno-finansijski dokazi da bi mogla izvući razumne zaključke na kojima će zasnivati svoje mišljenje o tome da li su ili ne porezne prijave pripremljene u skladu sa zakonom i da li su porezi obračunati i plaćeni u propisanim iznosima. U ovom procesu neophodno je da i porezna uprava razvija finansijsko i računovodstveno znanje svih svojih uposlenika koji rade na poreznim prijavama, obračunu i razrezu poreznih obaveza, inspekcijom nadzoru i sl. Oporezivanje se oslanja na računovodstvena pravila koja se ne podudaraju sa poreznim, pa je neophodno kroz računovodstveni sistem obezbijediti i informacije neophodne za jednostavan obračun i kontrolu javnih prihoda. Računovodstvo je utemeljeno na računovodstvenim propisima, međutim u savremenom društvu sve je veća potreba usklađivanja finansijskog računovodstva na principima razumljivosti, jasnosti, jednostavnosti i praktičnosti, pa ova profesija treba da obezbijedi vođenje evidencija koje su od značaja za porezna pitanja, koje trebaju biti istinite, tačne i pravilne i kao takve one su značajan izvor informacija za Poreznu upravu. Stoga su neophodna i kontinuirana porezna savjetovanja radi boljeg shvatanja i implementacije poreznog računovodstva. Porezna uprava Federacije BiH u narednom periodu ima namjeru da intenzivira svoje aktivnosti u segmentu poreznog savjetovanja i edukacije svojih zaposlenih i poreznih obveznika. Ona to trenutno čini u skladu sa svojim raspoloživim kapacitetima i uz nedostatak finansijskih sredstava putem internih seminara, svoje web stranice i raznih medijskih istupa. Poslovna politika Porezne uprave je da svaku informaciju o svom radu objavi na svojoj web stranici i putem medija, koji su u proteklom periodu bili značajna podrška ovom poreznom organu. Putem raznih uputstava i vodiča koji su javno dostupni poreznim obveznicima i računovodstvenoj profesiji Porezna uprava nastoji da poboljša svoje usluge i bude što bolji servis i jednim i drugima i da na ovaj način uz što bolju saradnju ostvari dobre rezultate u naplati, jačanju porezne svijesti i discipline, ali i da poboljša svoj ugled i poziciju u društvu. U pitanju su razne upute o postupanju, upute o popunjavanju poreznih prijava, upute o rokovima za podnošenje poreznih prijava, o elektronskom načinu podnošenja poreznih prijava, vodiči za elektronsko podnošenje prijava, vodiči za pristup informacijama, provjera listića o klađenju, provjera uplaćenih doprinosa, provjera javljanja fiskalnih uređaja itd. Međutim, u narednom periodu u okviru svoje komunikacijske strategije Porezna uprava ima namjeru da uz podršku vlasti i neophodna dodatna finansijska sredstva intenzivira svoja javna porezna savjetovanja u čemu će uloga računovodstvene profesije biti veoma bitna.

Za otkrivanje i sprečavanje poreznih prevara za računovodstvenu profesiju i Poreznu upravu veoma je važna edukacija iz oblasti računovodstva i poreznih propisa, tako da računovodstveni i porezni radnici moraju poznavati i računovodstvenu i poreznu regulativu kako bi njihovo djelovanje bilo u okvirima i na način propisan zakonom. Značajan problem za poreznike i računovođe je to što je za poslovanje privrednih subjekata prisutan dosta složen, kompliciran pravni porezni okvir, neograničenost propisa i njihove česte izmjene koje dovode do neizvjesnosti cjelokupnog društvenog sistema i stresno djeluju na porezne obveznike, porezne radnike i računovođe što povećava troškove prilagođavanja i edukacije. Zbog navedenog, računovodstvena profesija i Porezna uprava trebaju ispoljiti značajnu sinergiju i zajedno se zalagati da zakoni budu razumni, obuhvatniji, da ne proizvode dvosmislenost i nejasnoće, da se njihovim kvalitetom minimiziraju potrebe za dodatnim tumačenjima i da osiguraju dugoročnu održivost i postojanost poreznih rješenja kako bi se smanjili rizici neplaćanja, utaja i prevara, odnosno neizvjesnost što ih donosi svaka promjena porezne politike. Stabilnost odnosno dugoročnost poreznih, a i računovodstvenih rješenja neminovno će dovesti i do podizanja nivoa znanja i profesionalizma u ovim oblastima, a svakako i do veće pravne sigurnosti poreznih obveznika.

Porezna uprava u svom radu na području Federacije BiH kontinuirano otkriva dodatne porezne obaveze, veliki broj neprijavljenih radnika koji rade na crno, neregistriranih poslovnih subjekata, obveznika koji ne evidentiraju promet, kao i druge nezakonitosti u poslovanju. Tako na primjer, samo u 2016. godini Porezna uprava je utvrdila preko 400 miliona KM dodatnih obaveza i nadležnim tužilaštvima podnijela 39 službenih izvještaja zbog postojanja osnova sumnje da su počinjena porezna krivična djela, a u prva tri kvartala 2017. godine utvrđene su dodatne porezne obaveze od preko 143 miliona KM. S druge strane samo u 45 brzih jednodnevnih akcija koje je sprovela u posljednjem periodu ova uprava je otkrila: 4.066 neprijavljenih radnika, 3.481 subjekta koji nisu izdavali račune, 1.576 subjekta koji su radili bez odobrenja za rad, 1.051 subjekata bez instaliranog fiskalnog uređaja. Zbog ovih nepravilnosti zapečatila je 2.502 objekta i izdala 6.872 prekršajna naloga sa izrečenim novčanim kaznama u iznosu od 16.805.900,00 KM.

Ovi podaci ukazuju na činjenicu da računovodstvena profesija nije obuhvatna, da sa Poreznom upravom nema adekvatne razmjene informacija, te da postoji značajan prostor za uspostavu bolje saradnje. Ovi podaci logički proizvode pitanje: *Kolika je „uloga i odgovornost“ računovodstvene profesije u ovim oblicima kršenja zakona i da li ova profesija ovakvo ponašanje i kršenje zakona može smanjiti i preventivno spriječiti?* Sigurno je da računovođe koji vode poslovne knjige poreznim obveznicima, a koji krše zakone za koje im se izriču kazne imaju saznanja i odgovornosti u tome. Računovodstvena profesija treba da ima značajnu ulogu u suzbijanju prevara i manipulacija uopće, a time i poreznih prevara. To se najbolje postiže kroz preventivno djelovanje, tj. da računovođe svojim savjetima i uputama odvraćaju od prevara i izbjegavanja plaćanja javnih prihoda. Računovodstvena profesija i nakon sumnje u mogućnost prevare ili nakon otkrića prevare, može djelovati na način da o tim saznanjima obavijesti Poreznu upravu. Međutim, praktično to se rjetko dešava. Računovođe u velikom broju slučajeva prećute i na svojevrsan način šutnjom tolerišu nezakonito poslovanje. Ovakvo postupanje se u narednom periodu treba promijeniti, uključujući i propisivanje kaznene politike za računovođe koji ovakvo ponašanje ne prijave ili ga postiču. Trenutna kaznena politika ne ide u prilog tome. To potvrđuje i činjenica da kad je u pitanju rad Porezne uprave FBiH ne postoji niti jedan slučaj u kojem je računovođa prijavio nezakonito postupanje nekog poreznog obveznika. Naime putem e-mail adresa za prijave sive ekonomije, te otvorene telefonske linije od 10-og mjeseca 2015. godine do kraja oktobra 2017. primljeno je oko 2.670 prijava. Najviše prijava je bilo od građana, a ali su od njih bile i od strane obespravljenih radnika ili poreznih obveznika koji prijavljuju druge porezne obveznike. Nakon obrade, sve prijave su analizirane od strane obavještajno-istražnih inspektora i dostavljene su dostavljene su nadležnim kantonalnim uredima na postupanje i kontrolu. Analizom dostavljenih prijava utvrđeno je da nijedna prijava nije došla od računovođa. A vrlo je jasno da računovodstvena profesija ima direktan uvid u poslovanje subjekta i spoznaju o nepravilnostima, jer nijedan računovođa koji vodi poslovne

knjige jednom obvezniku ne može da ne primjeti da taj porezni obveznik nije pravilno obračunao i uplatio porezne obaveze koje je obavezan po zakonu. S obzirom na značaj obavljanja računovodstvenih poslova i poslova revizije, ova struka može i treba imati značajnu ulogu u sprečavanju nelegalnih aktivnosti poreznih obveznika i odgovornih lica. Zbog toga se Porezna uprava računovođama i revizorima u više navrata obratila javnim pozivom. Uprava je javno pozvala certificirane računovođe, ovlaštene i interne revizore da prilikom obavljanja poslova za koje su ovlaštene ne učestvuju i ne daju savjete ili pak pomažu poreznim obveznicima i odgovornim licima u vršenju nezakonitih radnji u poslovanju, a da prijave Poreznoj upravi one koji to čine. Pozivi su uvijek sadržavali i napomenu da će Porezna uprava u narednom periodu posebnu pažnju posvetiti računovođama i revizorima čiji se klijenti pojavljuju kao akteri izbjegavanja i neplaćanja javnih prihoda i da su neke nepravilnosti koje čine obveznici Krivičnim zakonom Federacije BiH kvalifikovane kao krivična djela iz oblasti poreza za koja su propisane kazne zatvora i novčane kazne. Stav Porezne uprave FBiH je da računovodstvena profesija mora da služi javnom interesu i da postupa u skladu sa važećim zakonima i propisima, kao i da se suzdrži od bilo kojeg ponašanja koje može štetiti javnom interesu i biti diskreditirajuće za ovu profesiju. Djelovanjem u javnom interesu i u skladu sa pravilima struke, računovođe trebaju da zaštite sebe i profesiju koju obavljaju, jer principi profesionalnosti i zakonitosti su temelj za ispunjenje međusobnih očekivanja i dobre saradnje.

Zaključak

Saradnja poreznog organa, računovodstvene profesije i poreznih obveznika i očekivanja kao rezultat međusobne saradnje trebaju se temeljiti na tome da se svaki od ovih učesnika ponaša u skladu sa važećim propisima, standardima i etičkim načelima, uz stalno održavanje profesionalne kompetentnosti. Održavanje profesionalne kompetentnosti poreznika i računovođa treba da se zasniva na neprekidnom praćenju i usvajanju relevantnih stručnih, profesionalnih i poslovnih dostignuća. Profesionalno ponašanje treba izgrađivati u skladu sa relevantnim zakonima i uz izbjegavanje svake radnje koja diskreditira profesiju. Za računovodstvenu profesiju, Poreznu upravu Federacije BiH i porezne obveznike veoma je važna edukacija iz oblasti računovodstva i poreznih propisa tako da računovodstveni i porezni radnici moraju poznavati i računovodstvenu i poreznu regulativu kako bi njihovo djelovanje bilo u okvirima i na način propisan zakonom. Samo stručni i moralni uposlenici računovodstvene profesije, porezne uprave i porezni obveznici su temelj i garancija dobre saradnje. Svi trebaju djelovati marljivo, profesionalno, zakonito, etično, shvatiti i razumjeti međusobna prava i obaveze i graditi uzajamno poštovanje i povjerenje.

Saradnja i očekivanja između Porezne uprave Federacije BiH, računovodstvene profesije i obveznika treba da bude kontinuiran proces zasnovan na zajedničkom radu. Saradnja treba da se bazira na pravilnom uzajamnom shvatanju, razumijevanju, postavljanju i izvršavanju međusobnih prava, obaveza i izgradnji partnerskih odnosa, kako bi ona mogla sistemski funkcionisati. Veoma je važno da Porezna uprava Federacije BiH u svoja dalja strateška opredjeljenja nastavi ugrađivati koncept važnosti sinergije računovodstvene profesije i svoje administracije. I jedni i drugi nužno moraju da se zajedno zalažu za donošenje zakona koji će biti razumljivi, sveobuhvatni, dugoročno održivi, da uvažavaju ekonomsku snagu obveznika i potrebe razvoja države.

Porezna uprava u skladu sa svojom misijom i vizijom će nastaviti unapređivati svoje znanje o poreznim obavezama kako bi bila u mogućnosti dati odgovarajuću podršku i pružiti obveznicima usluge kojima će pomoći da razumiju, obračunavaju, plaćaju i planiraju svoje porezne obaveze i smanje eventualne pogreške. Ovaj organ je opredjeljen da na sve načine daje podršku poreznim obveznicima koji pokazuju da imaju namjeru i žele da izvršavaju sve svoje porezne obaveze, a s druge strane odlučan je u preduzimanju svih mjera prema onima koji svoje obaveze žele izbjeći i ovim mjerama usmjeriti ih na zakonito postupanje.

Principi zakonitosti, profesionalnosti, etičnosti, povjerenja, poštivanja i razumijevanja poreznih obveznika, računovodstvene profesije i porezne uprave su temelj za ispunjenje međusobnih prava, očekivanja i saradnje, a izlazni rezultati ovih odnosa su mjerljivi i iskazat će se kroz zadovoljavajuće rezultate naplate javnih prihoda, što će se sve pozitivno odraziti na razvoj ekonomije društvenog blagostanja jedne zemlje.

Literatura

- Akenbor, C.O., Tennyson, O., (2014), Ethics of Accounting Profession in Nigeria, Journal of Business and Economics, 5 (8), 1374-1382.
- American Accounting Association, (1966), A statement of Basic Accounting Theory, Evanston, Ill.
- IFAC (2015), Handbook of the Code of Ethics for Professional Accountants, 2015 Edition, ISBN 978-1-60815-235-3., dostupno na: <https://www.ifac.org/category/handbook-definitions/iesba-code-ethics-professional-accountants>.
- Isović, Š. (2017), Saradnja Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine i računovodstvene profesije - šta se od koga očekuje, Zbornik radova sa 20. Međunarodnog simpozija, održanog u organizaciji FEB d.o.o. Sarajevo, 21-23 Septembar 2017. Neum.
- Isović, Š. (2017a), Aktivnosti Porezne uprave Federacije BiH u pravcu efikasnije naplate javnih prihoda i smanjenja sive ekonomije, Zbornik radova sa 5. Međunarodnog simpozija, održan u organizaciji FINconsulta d.o.o., 20-21 Aprila 2017 u Fojnici.
- Janković, S., Vlašić D., (2010), Revidiran je etički kodeks profesionalnih računovođa, Računovodstvo i financije, No. 9, pp. 85-88
- Malinić, D., (2011), Etička dimenzija kvaliteta finansijskog izveštavanja, Beograd, Ekonomika preduzeća, (243-261)
- Porezna uprava Federacije BiH, (2014), Strategija rada Porezne uprave Federacije BiH za period 2014-2018., dostupno na: [http://pufbih.ba/v1/public/upload/files/Strateski%20plan%20PUFBiH%200307\(1\).pdf](http://pufbih.ba/v1/public/upload/files/Strateski%20plan%20PUFBiH%200307(1).pdf)
- Porezna uprava Federacije BiH, (2016), Izvještaj o radu Porezne uprave FBIH za 2016. godinu i period januar-septembar 2017. godine.
- Puškarević, S., (2015), Nužnost savremenog definiranja računovodstva, Transition/Tranzicija, 2015, Vol. XVII, No. 36, 41-65.
- Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika Federacije Bosne i Hercegovine, (2017), Statut Saveza računovođa, revizora i finansijskih/financijskih radnika/djelatnika Federacije Bosne i Hercegovine, dostupno na [www: http://www.srr-fbih.org/File/Download?idFi=54](http://www.srr-fbih.org/File/Download?idFi=54), [pristup 20.07.2017. godine]
- Službene novine Federacije BiH, (2002), Zakon o Poreznoj upravi Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH”, broj: 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27/12, 7/13, 71/14 i 91/15)
- Službene novine Federacije BiH, (2009), Zakon o računovodstvu i reviziji u FBIH („Službene novine Federacije BiH”, broj: 83/09).
- Vidaković, V. S., (2002), Računovodstvo – jezik poslovnog sporazumevanja, „Megatrend“, Univerzitet primenjenih nauka, Beograd.
- Žager, K., Dečman, N., (2015), računovodstvo malih i srednjih preduzeća, Hrvatska zajednica računovođa i finansijskih djelatnika, Zagreb.
- Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., Žager, L., (2008), Analiza finansijskih izvještaja, Zagreb, Masme.